

SAHTE SAHÂBİLER

I

Yard.Doç.Dr.Nevzat AŞIK

Sahâbe neslinin başlangıç ve sona eriş tarihleri bellidir. Bu tarih, milâdî 610 da Hz.Peygamber*'e nübüvvetin gelmesinden sonra yeni dine giren ilk müslüman ile başlar ¹ve hicrî 110 milâdî 728 tarihinde hayatta kalmış bulunan tek ve son sahâbinin ölümü ile sona erer. Bu duruma göre sahabe neslinin ömrü yaklaşık yüzyirmi iki sene devam etmiş olur.

Yeryüzünde en son vefat eden sahâbî Ebu't-Tufeyl Âmir İbn Vâsile İbnu'l-Eska'dır ve hicrî 110 tarihinde Mekke'de vefat etmiştir. ²

Ebu't -Tufeyl hayatının son zamanlarında dünyada kendisinden başka hiçbir sahâbinin kalmadığını biliyor ve bu gerçeği etrafındakilere şöyle açıklıyordu: Saîd el-Cureyî'ye (öl. ?) hitaben söylüyor: "**Bu gün yeryüzünde benden başka Hz.Peygamber'i gören hiç bir kimse sana hadis söylemeyecektir.**" ³

روى سعيد الجريري عن ابي الطفيل انه قال : لا يحدثك اليوم احد

على وجه الارض انه رأى النبي صلى الله عليه وسلم غيري .

Cabir İbn Abdillâh, Hz.Peygamber'in de vefat etmeden bir ay önce bu konuda şöyle buyurduğunu rivâyet eder:

... سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول قبل ان يموت بشهر
تسئلوني عن الساعة وانما علمها عند الله ، واقسم بالله ما على الارض من
نفس منقوسة تأتي عليها مائة سنة . . . . .

"..... Allah'a yemin ederim ki, yüz sene sonra yeryüzünde bu gün yaşayan canlılardan hiç biri hayatta kalmayacaktır." ⁴

Bu hadis biraz farklı lâfızlarla sahâbilerden 'Ali İbn Ebî Talib (öl.40/660) ⁵ , Ebû Saîd el-Hudrî (öl.64/683) ⁶ Abdullah İbn 'Ömer (öl. 73/692) ⁷ tarafından da rivâyet edilmistir.

Abdullah İbn 'Ömer, Resûlullah'ın, hayatının son anlarında bir

gün yatsı namazını kıldırdıktan sonra selâm verince ayağa kalkarak: **"Bu geceden itibaren yüz sene sonra bugün yeryüzünde yaşayanlardan hiçbir kimse kalmayacaktır"** sözünü söylediğini nakleder ve orada bulunanların Resûlullah'ın bu sözü ile ne demek istediğini yanlış anladıkları ve konuşmasını yanlış yorumladıkları için ⁸ acaba yüz sene sonra kıyametin kopacağına mı işaret edilmiştir? ⁹ diye bir şüpheyi düştüklerini ekler ve Resûlullah'ın asıl maksadını, **"Hz.Peygamber bu sözü ile sahabe asrının belirtilen süre bitiminde sona ereceğini bildirmek istemiştir"**, diyerek açıklar ve bu hatalı endişeyi bertaraf eder. ¹⁰

Resûlullah'ın, sahabe asrının sınırlarını belirten bu sözünün orada hazır bulunanlar tarafından kıyametin kopmasına hamledilmesi, o sırada aralarında bu konunun görüşülmesinden ve bu hususta Hz.Peygamber'e bir soru sorulmasından ileri gelmiştir. Nitekim bu Câbir hadisinin baş tarafından açıkça anlaşılmaktadır.

Bütün kaynaklar en son vefat eden sahâbinin Ebu't-Tufeyl Âmir İbn Vâsile İbnu'l-Eskâ olduğunda ittifak etmişlerdir. Bu konuda onun cenazesinde bulunanlardan da tanıklık edenler vardır:

Vehb İbn Cerîr İbn Hâzim, babasının hicrî 110 tarihinde Mekke'de Ebu't-Tufeyl'in cenazesine şahit olduğunu kendisinden nakille bildirmektedir. ¹¹ el-Hasan İbn Ali el-Hulvânî de "Resûlullah'ın ashabından en son vefat eden kişi Ebu't-Tufeyl'dir" ¹² der.

'İkrâş İbn Zueyb'in (öl. 100/718 civ.) en son vefat eden sahâbî olduğuna dair rivây etlerin ise aslı yoktur. ¹³

Bu duruma göre belirtilen tarihten sonra, birisi kalksa da kendisinin sahâbî olduğunu iddia etse, onun bu iddiasının yersiz ve tutarsız olacağı; hiç bir ilmî değer taşımayacağı meydandadır. Çünkü sahâbî olmak için Hz.Peygamber'i hayatta iken bizzat dünya gözü ile görmek ve onunla çok kısa da olsa bir müddet sohbet etmek şarttır. Yoksa vefatından sonra onu rüyada görmek ya da hayal etmeye çalışmak sahâbî olmak için geçerli bir sebep değildir.

Hâl böyle iken, **hicrî 140 tarihinden itibaren** çeşitli İslâm ülkelerinde zaman zaman Hz.Peygamber'i gördüğünü, onunla sohbet ettiğini, savaflara katıldığını, ondan özel ilgiler gördüğünü, tavsiye ve emirler aldığını, yine onun hususî olarak dualarına mazhar olduğunu, bu sebeple de yüzyıllar boyu yaşadığını iddia eden bir takım sahte sahâbîler türemiştir.

Sahabe'den olmadığı halde sonradan sahâbî olduğunu iddia edenlerden bahseden ve onlar hakkında ilk tanıtıcı bilgileri veren hadis

SAHTE SAHÂBİLER

alimlerinin başında el-Hatîbu'l-Bağdâdî diye bilinen Ebû Bekr Ahmed İbn Sâbit (öl.463/1070) Ebû Abdillâh Muhammed İbn Ahmed ez-Zehabî (öl. 748/1347) ile Ahmed İbn Ali İbn Hacer el-'Askalânî (öl. 852/1448) gelir. Cerh ve ta'dil ilmi konusunda eser veren diğer müelliflerin kitaplarında da onlarla ilgili bilgilere rastlanmaktadır.

Tesbit edebildiğimiz kadarı ile bu konuya ilk temas eden müellif **Muhammed İbn 'Ali eş-Şevkânî** (öl. 1250/1834) olmuştur. O, "Sahabe olduğunu iddia eden yalancılar" başlığı altında bunların bir isim listesini verir ve herbiri hakkında birer, ikişer cümle ile açıklamalarda bulunur.¹⁴ Daha sonra aynı konuya **I.Goldziher** (öl.1340/1921) temas etmekte ve yedi sahte sahâbînin adları ile bunlar hakkında gayet kısa tanıtıcı bilgiler vermektedir.¹⁵ Prof.M.Tayyib Okıç (öl.1398/1977) ise Türkiye'de konuyu ilk defa ele alan müellif olarak görülmektedir. O, "Bazı Hadis Mes'eleleri Üzerinde Tetkikler" isimli eserinde, aynı şekilde bu yedi ismi kaydeder ve bunları kısa bir şekilde tanıtmaya çalışır.¹⁶

Ancak eş-Şevkânî'nin eserinde sekizinci, I.Goldziher ve M.Tayyib Okıç'ın eserlerinde liste başında yer alan **Osman İbnu'l-Hattâb İbn Abdillâh İbni'l-'Avvâm**'ın sahte bir sahâbî olarak değil, sahte bir tâbîi olarak ele alınmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Çünkü o, diğerleri gibi Resûlullah'ı gördüğünü ve ondan doğrudan doğruya bir takım hadisler işittiğini iddia etmiyor. İddia ettiğine göre, 'Osman İbnu'l-Hattâb, Hz.Ebû Bekr'in (öl.13/634) halifelik görevini üzerine aldığı (11/632) ilk günlerde doğmuştur. 'Ali İbn Ebî Tâlib (öl.40 / 660) halife olunca babası ile beraber ona kavuşmak ve hizmet etmek için yola çıkarlar. Fakat Kûfe yakınlarına geldiklerinde şiddetli bir susuzlukla karşı karşıya kalırlar. Nerede ise helâk olacaklardır. O, çok yaşlı olan babasını bir yere oturtur ve su aramaya gider... oradan fazla uzaklaşmamıştır ki bir su kaynağı veya birikintisi ile karşı karşıya gelir. Derhal elbiselerini çıkarır, buradan temin ettiği su ile yıkanır ve kana kana içer, sonra biraz ileride olan babasını da buraya getirmek ve onun da susuzluğunu gidermek ister. Gelir, Allah'ın kendilerini büyük tehlike ve sıkıntıdan kurtardığını, hemen yakında bir su kaynağı bulunduğunu babasına haber verir. Beraberce kalkarlar ve suyun bulunduğu vere doğru yürürler, ama su namına hiç bir şey göremezler. Etrafı tekrar tekrar dolaşırlar ve fakat suyu bulmada bir türlü başarılı olamazlar. Çok takatsiz kalırlar, nihayet yaşlı babası çaresizlik içinde ölür. Osman İbnu'l Hattâb da babasını olduğu yere gömer ve Emîru'l-Mü'

minin 'Ali İbn Ebi Talib'e tam Sıffin'e çıkacağı sırada ulaşır. Onun binmesini eyerler ve Halife'nin binmesi için üzeni tutar ve binerken onun ayağını öpmek için eğilir. Tam bu sırada üzeni başına çarpar ve yüzünde hafif bir bere açar... Bu bereden ötürüdür ki kendisine "el-Eşecc" denmiştir. Sonra Hz.Ali onun hakkında bilgi sahibi olmak ister, O da babası ile başından geçenleri olduğu gibi anlatır. Bunun üzerine Hz.Ali, bu suyun pek mübarek bir su olduğunu, ondan içen kimsenin uzun seneler yaşadığını, bundan dolayı kendisinin de uzun yıllar muammer olacağını müjdeliler ...

”هذه عين لم يشرب منها احد إلا عمر عمرا طويلاً، فأبشّر فانك
معمّر“

Nitekim bundan sonradır ki, 'Osman İbnu'l-Hattâb hicri 327 tarihine kadar yaşar... Onun sahibi bulunduğu sahifenin râvilerinden olan Muhammed İbn Ahmed İbn el-Müfid ondaki kutsal sırrı sezdikten sonra artık onun peşini hiçbir zaman bırakmaz ve ısrarla Hz.'Ali'den öğrenip aldığı hadisleri tahammul etmeğe çalışır. 17

Diğerleri iddia ettikleri, yüzyıllar boyu yaşama şansını Hz.Peygamber'le görüşmekten ve O'nun husûsî dualarına mazhar olduktan sonra elde ettikleri halde bu zat, onu yolda rastladığı suyu içmesi ve Hz.'Ali'nin müjdesi sonucu kazanmıştır.

'Ali İbn Ebî Talib aynı zamanda uzun yıllar yaşacağını tahmin ettiği için ona "Ebu'd-Dünya" künyesini vermiştir. 18

Ebu'd-Dünya sadece Hz.'Ali'yi değil, Ebû Bekr es-Sıddîk (öl.13/634) 'Osman İbn Affân (öl.35/655) ve diğer sahâbilerden bir çoğunu görmüştür. Hz.'Aîşe'yi de (öl.57/676) yakından tanır, özelliklerinden bahseder, hatta onun Cemel Vakası (36/656) sırasında kardeşi Muhammed İbn Ebî Bekr'i (öl.38/658) şiddetli bir şekilde tenkit ettiğine dair sözlerin de râviliğini yapar. 19

Görülüyor ki aslen Yemen'li olduğunu söyleyen 20 bu muammer, Hz.Peygamber'le görüşmemiş ve O'ndan doğrudan herhangi bir hadis rivâyet ettiği iddiasında da bulunmamıştır. O, ashâb-ı Kirâm ile görüşmüştür. Fakat daha çok 'Ali İbn Talib ile beraber olduğu için, sahip olduğu hadis kültürünü ona borçludur.

Ebu'd-Dünya 'Osman İbnu'l-Hattâb, 'Ali İbn Ebî Talib'den doğrudan işittiğini ve öğrendiğini iddia ettiği bazı hadisleri tek isnâd ile rivâyet etmiştir. Bu hadisler daha sonra bir sahifede toplanmış ve "Sahîfetu'l-Eşecc 'an 'Aliyyi'l-Murtezâ" diye meşhur olmuştur. Bu gün bu yazmanın iki nüshası tesbit edilebilmiştir. Birinci nüsha Süleyma-

SAHTE SAHÂBİLER

niye Kütüphanesi, Şehid Ali Paşa Bölümü numara 539 da, diğeri ise Kahire Dâru'l-Kütüb 1/105 hadis bölümü numara 1920 de kayıtlı bulunmaktadır. ²¹

Hemen belirtilmesi gerekir ki, 'Osman İbnu'l-Hattab'ın (öl.327/938) 'Ali İbn Ebi Tâlib (öl.40/660) ile görüşmesinin ve ondan bu hadisleri doğrudan rivâyet etmesinin yaşadıkları asırlar itibarı ile kesinlikle mümkün olamayacağı meydandadır. Bu konuda ona inanan ve bu hadis sahifesini kendisinden rivâyet edenlerin başında, Muhammed İbn Ahmet İbn el-Müfid (öl.378/988) gelir. Gerek râvî el-Müfid'in şii olmakla ittiham edilmesi, gerekse bu sahifede yer alan bazı hadislerin karakteri, bize Ebu'd-Dünya'nın da zihniyet ve şahsiyetini göstermesi bakımından önemlidir. Bu sebeptendir ki, Sahîfetu'l-Eşecc'in ihtiva ettiği hadisler; Sahibi Ebu'd-Dünya ve Râvî el-Müfid, Ebû'l-Abbâs İbn Teymiyye (öl.728/1328), Ebû Abdillâh ez-Zehebî (öl. 748/1347), Muhammed İbn Ahmed İbn 'Abdirrahman el-Mizzî (öl.750/1349) ve Ebu Tahir Ahmed İbn Muhammed es-Silefî (öl.576/1180) tarafından şiddetle tenkid edilmiş, sahifedeki hadislerin mevzû olduğu ortaya çıkarılmıştır. İbn Kesîr de (öl.774/1372) et-Tekmil ²² isimli eserinde konu ile ilgili tenkitlerinin bulunduğunu kaydetmektedir. ²³

'Osman İbnu'l-Hattab'ın gerek hayatı hakkında bilgi veren kaynakları, gerekse onun doğrudan doğruya 'Ali İbn Ebi Tâlib'den rivâyet ettiği hadisleri incelediğimizde onun, Hz.Peygamber'i, diğerlerinin iddia ettiği gibi bizzat görüp sohbet ettiği ve Ondan doğrudan doğruya bazı hadisleri duyarak rivâyet ettiğine dair her hangi bir iddiasına rastlanmamıştır. Bunun için o, sahabî olmadığı halde sonradan sahabeden olduğunu iddia edenlerle beraber incelenmeyecek, tarafımızdan ayrıca, "Sahte bir tâbî olarak "bir makale hacmi içerisinde sunulacak, hayatı, faaliyetleri ve sahifesindeki hadisler incelenerek değerlendirilme-ye tabi tutulacaktır.

Biz bu araştırmamızda tesbit edebildiğimiz kadarı ile oniki sahte ve yalancı sahabî üzerinde duracağız. Bunları herbirinin ölüm tarihleri tesbit edilemediği için yaklaşık olarak yaşadıkları zaman ve sahabîlik iddiası ile ortaya çıkış tarihlerine göre şöyle sıralamak mümkündür İsim sonlarında bulunan parantez içindeki birinci tarih hicri, ikincisi ise milâdîdir.

- 1) Mekkelî İbn Melkân el-Huvârizmî (140/757)
- 2) Câbir İbn Abdillâh İbn Câbir el-'Ukaylî (200/815)
- 3) Ca'fer İbn Nustûr (320/932)

- 4) Mansûr İbn Hızâme (329/940)
- 5) Serbâtek el-Hindî (öl.333-336/944-947)
- 6) Kays İbn Temîm et-Tâî el-Keblânî el-Eşecc (517/1123)
- 7) Cübeyr İbnu'l-Hâris el-A'râbî (576/1180)
- 8) er-Rabî' İbn Mahmûd el-Mârdînî (öl.602/1205)
- 9) Ebu'r-Ridâ Reten İbn Nasr İbn Kirbâl (öl.632/1234)
- 10) Ebu'l-Hasen İbn Nevfel es-Sülemî er-Râ'î (hîcrî 7. asır)
- 11) 'Umâre İbn Ziyâd
- 12) Cehme İbn 'Avf ed-Devsî.

Teker teker ele alarak incelediğimizde göreceğimiz gibi uzaktan ve yakından hiç bir ilgileri olmadığı halde kendilerini Hz.Peygamber'in sahâbileri olarak takdim ve empoze etmeğe çalışan bu kişilerin bir kısmı sadece bununla kalmamışlar, doğrudan doğruya, Resûlullah'ın ağzından hadis de uydurmuşlardır. Hatta bazılarının uydurduğu bu hadisler kırkları, yüzleri bulmuş ve adları ile anılan sahifeler veya nüshalar olarak meşhur olmuştur. Bu sahtekârlar, "Hz.Peygamber'den doğrudan doğruya aldıklarını söyledikleri bu hadisleri yaymak suretiyle hadisin dahili tarihinde de yer almışlar, böylece diğer uydurmacı hadiscilerden daha şanslı bir mevkiye ulaşmışlardır. Hadis uydurucuları yaymak istedikleri sözleri peygambere bağlamak için ricâl zincirlerini de bütünü ile uydurmak zorunda kalırlarken, bu yalancı sahâbiler Peygamber'in ashâbı olarak geçinmişler ve neticede sözde bildiklerini bizzat Hz.Muhammed'in kelâmına bağlayan zincirin çeşitli halkalarını icad etmek durumunda kalmamışlardır. Bu sayede de Hz.Peygamber'le şahsen münasebette bulunmuş olduklarına inandırabildikleri zaman çetin tenkitten de yakalarını kurtarabilmişlerdir." 24

Esas konumuza girmeden önce bu sahtekârların genel hedeflerini tayin etmek için şu hususu da belirtmek herhalde yerinde olacaktır: İslâm Dinin'de ve müslümanlar arasında sahabenin çok önemli bir yeri vardır. Kur'ân-ı Kerim 25 ve Hz.Peygamber'in hadisleri 26 ferd, topluluk veya genel olarak onları konu edinmiş ve övmüştür. Bunun içindir ki, halen olduğu gibi asırlar boyu müslümanlar bu nesli büyük hizmetlerinin yanında, ayrıca kutsal saymışlardır. İşte sahâbilik iddiası ile ortaya çıkan bu kişiler yaşadıkları devirlerde kendilerine inanan, dediklerini kabul eden hatta hadis diye uydurdukları sözleri başkalarına seve seve, hizmet aşkı ile yayan saf ve temiz insanlar bulabilmiş-

SAHTE SAHÂBİLER

ler, sahâbenin fazîlet ve kutsallık nüfûzunun yanında taraftarlarının bu temiz duygu ve enerjilerini de sömürmüşlerdir.

Bir de gerçekte olmadığı halde var olduğu ileri süren sahâbiler vardır. Bunlar, aslında başkaları tarafından yine çeşitli gayelerle sahabe adı altında uydurulmuş hayalî isimlerdir ki, bizim burada işleyeceğimiz konunun dışında kalmaktadırlar. ²⁷

Şimdi konumuza giren ve yukarıda listesini verdiğimiz sahte ve yalancı sahâbileri yaşadıkları zaman ve zuhûr sırasına göre incelemeye çalışalım:

1- MEKLEBE İBN MELKÂN el-HUVÂRİZMÎ

(EL 114/M757)

Meklebe İbn Melkân el-Huvârizmî, Hz. Peygamber zamanında yaşamadığı için onunla görüşme imkânını bulamadığı halde, sonradan kendisinin sahâbî olduğunu iddia eden ilk kişidir.

Kaynaklarda Meklebe'nin hayatı hakkında fazla bir bilgile rastlanmıyor. Sahtekâr, yalancı ve hadis uyduran biri olması bakımından tenkîde konu olduğu ve teşhir edilmesi gerektiği için onun hakkındaki bilgiler daha çok cerh ve ta'dil ilmi ile meşgul olan müelliflerin eserlerinde yer almaktadır.

ez-Zehabî'nin (öl. 748/1347) Mizânu'l-İtidâl'inden öğrendiğimize göre o, aslen İranlıdır ve hicrî 140, milâdî 757 seneleri civarında yaşamıştır. Huvârizm'li olduğu için de el-Huvârizmî lâkabını almıştır. ²⁸

Ancak onun sahâbî olduğunu iddia sadedinde ileri sürdüğü hikâyenin ilk ve en geniş basılı kaynağı el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin (öl. 463/1070) hacimli eseri olan Târîhu Bağdâdî'dir. O burada, kendisinin sahâbî olduğuna ve Hz. Peygamber'den doğrudan doğruya rivayette bulunduğu dair haberin yegâne râvî ve yayıcısı el-Muzaffer İbn 'Âsım maddesi altında yer almaktadır. Buradaki haberin Ebu'l-Kasım el-Muzaffer İbn 'Âsım İbn Ebi'l-Egarr el-'İclî'den sonraki râvîleri 'Ubeydullah İbn Ahmed İbn Ya'kûb el-Mukri' ve Ebu'l-Feth Muhammed İbn 'Ubeydullah es-Sayrafî'dir.

Meklebe İbn Melkân, adı geçen kaynakta sahâbîliğini şöyle izah ve isbata çalışmaktadır:

"Müşriklere karşı Allah Resulü (s.a.v.) ile aynı safta savaştım. Müşrikler Ona karşı çok şiddetli çarpıştılar ve O'nun su ile irtibatını keserek kendisini susuz bıraktılar. Baktım ki Hz. Nebî (s.a.v.) susuz-

luktan perişan bir halde elbiselerini çıkarmış, üzerinde sadece bir izârdan başka bir şey kalmadığı halde arka üstü yatmış. Deriden küçük bir su kabı alarak su aramak üzere gittim ve sonunda kumsal bir yere geldim. Bir de baktım ki keklige benzeyen bir kuş yeri eşelemektedir. Ona doğru yaklaştığımda uçtu. Bir de kazdığı yere baktım, rutûbet var. Bunun üzerine orasını derhal ellerimle derinlemesine kazmağa koyuldum ve su fişkırdı. Kana kana içtim, abdest aldım, su kabını doldurdum ve Peygamber'in yanına geldim. Beni görünce "Meklebe! yanında su var mı? dedi. "Evet ya Resûlallah!" dedim. "Bana da ver, bana da ver" buyurdu. Kendisine yaklaştım ve su kabını verdim. Kana kana içti, namaz kılmak için abdest aldı ve bana şöyle buyurdu: "Ya Meklebe ! elini göğsüme koy, serinleyinceye kadar dursun. Emrettiği şekilde yaptım. Sonra benim için şöyle dua etti: "Allah bu iyiliğinin karşılığını sana yakînen göstereyim" Elimi Peygamber'in göğsünden çektim, birde ne göreyim, elim etrafa nur saçıyor." ²⁹ Meklebe Hz.Peygamber'i susuzluktan ve mutlak bir helâk olmakdan kurtarmış ve Onun iltifatına hak kazanmıştır. Sonunda da tabîi olarak üzerinde Resûlullah'ın mucizesi tecellî etmiş ve yüz yıllarca yaşama hakkını kazanmıştır.

Bu olayı Meklebe'nin ağzından naklettikten sonra el-Muzaffer İbn 'Asım şöyle diyor:

"Meklebe gündüzleri insanların başına toplanarak kendisine eziyet etmesini önlemek için etrafa ışık saçan bu elini gizlerdi. Hatta bunun içindir ki kendisini tanımayan kimseler gördüğünde onu çolak zannederlerdi." ³⁰

Râvî el-Muzaffer de bir gece Meklebe ile karşılaşmış, onunla muşafaha etmiş, onun elinden çıkan ve etrafa yayılan bu nur ve ışıkları yakînen görmüştür. el-Muzaffer bu sırada 18 yaşında bulunuyordu. ³¹

ez-Zehabî (öl.748/1347) ise konu ile ilgili bilgiyi Mahmud İbn Arslan'ın (öl.534/1139) ³² Târîhu Beledi Hurârizm isimli eserine dayanarak verir. Burada da Meklebe'nin ilk râvîsi yine el-Muzaffer İbn 'Asım el-'İclî'dir. Ondan sonra gelen ravîler ise sırasıyla şöyledir:

- 1) 'Ebû Bekr Muhammed İbn Ahmed İbn Muhammed,
- 2) İsmâil İbn Muhammed İbn el-Müzekker,
- 3) 'Ubeydullah İbn Abdillâh İbn Muhammed Ebu'l-Kâsım, ³³
- 4) 'Amr İbn Ebi'l -Hasen er-Revâsî,
- 5) Ahmed İbn Muhammed İbn 'Ali es-Sûfî ³⁴

Meklebe, Resûlullah ile uzun müddet beraber olduğunu ileri sürü-

SAHTE SAHÂBİLER

yor ve Huvârizm'de şöyle diyordu:

"Ben peygamber (s.a.v.) ile 24 gazveye katıldım. Bir defasında O'nun karşısına çıkan kâfirlerle çok çetin bir savaş yaparak onları büyük bir yenilgiye uğrattık." ³⁵

Bundan sonra olay yukarıda zikredildiği gibi gelişir.

Yaşlı bir İran'lı olan Mекlebe'nin başına gelenleri ve Peygamber'in duası neticesi sahib olduğu bu uzun ömürlü olma özelliğini duyan halk, ona itiraz ederek olanları red ederler ve onu Horasan emîrinin huzuruna çıkarırlar. Halk, onun yanında ve karşısında olanlar şeklinde ikiye ayrılır. Bu sırada Mекlebe kendisine karşı olanları dize getirmek için elini gizlediği yerden çıkarır. Bu elin Resûlullah'ın nurundan ışıklar saçtığını gören halk onun gerçekten sahâbî olduğunu tasdik eder. ³⁶

Bütün bu olanlara şahit olan el-Muzaffer İbn 'Âsım rivâyetine şu sözü ekliyor: "Ben bunları görüp not ettiğim zaman onsekiz, Mекlebe ise yüzaltmışbeş yaşında idi. ³⁷

el-Muzaffer hicrî 311 senesinde Sâmerâ'dan Havârizm'e geliyor ve gûya orada Mекlebe İbn Melkân ile görüşüyor ve ondan hadis işitiyor, sonra da öğrendiği bu hadisleri el-Hârîs İbn Ahmed İbn el-Hârîs el-Belhi'den öğrendiğimize göre geliyor hicrî 332 tarihinde, ³⁸ Bağdat'ta yayıyor. ³⁹

Bir sahâbinin hicrî 311 senesine kadar yaşayamayacağı bilinen bir husustur. Mекlebe kendisinin sahâbî olduğunu Hz.Peygamber'in duası ve yüz yıllar boyu yaşayacağını müjdelemesi sayesinde bu nimete eriştiğini iddia etmiştir. Bütün bunlar, yukarıda belirtmeye çalıştığımız naklî, tarihî ve mantikî delillere göre asılsızdır ve uydurmadır. Mекlebe İbn Melkân ise büyük bir yalancı ve sahte bir sahâbîdir. ⁴⁰

Mекlebe sadece sahâbî olduğunu iddia etmekle kalmamış, Hz. Peygamber'in ağzından başka hadisler de uydurmuştur. Onun tarafından uydurulan diğer hadislerin de ilk ve yegâne râvîsi yine el-Muzaffer İbn 'Âsım'dır.

İbn Hacer bu hadisleri Ebû Mûsâ el-Medîni'nin (öl.581/1185) Zeylu Ma'rifeti's-Sahâbe isimli eserine dayanarak verir. İbnu'l-Esir ise (öl.630/1232) Mекlebe İbn Melkân başlığı altında onun uydurduğu bir hadisi bir önceki kaynaklarından farklı lâfızlarla verir, sonunda da bunu Ebû Mûsâ'nın tahrîc ettiğini söyler ve bunun için de onu "bu hadisi almayı bıraksa idi daha iyi ederdi" sözü ile tenkit eder. ⁴¹

İbn Hacer'in Lisânu'l-Mizân adlı eserinde verilen bu mevzû hadisler şunlardır. 42

- ۱ - . . . عن المظفر عن مكلبة قال : بيننا عند رسول الله صلى الله عليه وسلم اذ اقبل شيخ يقال له ابن فلان . . . قد سقط حاجباه على عينيه من الكبر فسلم على النبي فرد عليه وقال : "الا ابشرك في سنك هذا ؟" قال : بلى يا رسول الله قال : "إن الله يقول : اني لاستحيي من شيخ بلغ سنا من امة محمد ان اوقفه على ذنوبه وسيئاته" قال : فبكي الشيخ . . .
- ۲ - . . . "إن الله يستحيي من عبده ان يوقفه على شيء من اعماله ولا يستحيي العبد من الله ان يعصيه".

Bu hadisleri, Mektebe İbn Melkân uydurmuş olabileceği gibi onun ağzından el-Muzaffer İbn 'Asım da uydurmuş olabilir. 43

Görüldüğü üzere bu yalancı sahâbiden doğrudan doğruya rivâyette bulunan ve konu ile ilgili ona ait haberleri nakleden el-Muzaffer İbn 'Asım'dan başka bir râvî yoktur. Hatta şöyle de denebilir: Mektebe'yi Mektebe yapan, onu bu kadar meşhur eden, onun ağzından duyduğu veya uydurduğu hadisleri her fırsatta yayan el-Muzaffer'dir. Öyleyse bu râvî kimdir? Şimdi biraz da bu konu üzerinde duralım.

el-Muzaffer hakkındaki bilgilere yine hadis ilminde çok önemli yer işgal eden nakdu'r-ricâl kitaplarında rastlamaktayız. Ancak bu konuda ilk ve en geniş bilgiyi yine el-Hatîbu'l-Bağdadî veriyor:

"Adı el-Muzaffer er İbn 'Asım İbn Ebi'l-Egarr, lâkabı ise Ebu'l-Kâsım el-'İclî. Bağdat'a sonradan gelmiş bir yabancı. Burada Humeydu't-Tavîl (öl.142-143/759) ve Mektebe İbn Melkân'dan hadis rivâyet etmektedir. Ve Mektebe'nin sahâbeden olduğuna inanmaktadır. 'Ömer İbn İbrahim el-Becelî onun Bağdat'da kendilerine hadis imlâ ettirdiğini ve bu esnada 189 yaşında olduğunu yine kendisinin ifade ettiğini söyler. el-Muzaffer burada onlara, Peygamber (s.a.v.) in şehri Medine'de Kabru'n-Nebî ile Minberi arasında Humeydu't-Tavîl'in Enes'e dayanarak kendisine rivâyet ettiği hadisleri tahdis etmiştir.

El-Hatîbu'l-Bağdadî bu arada onun, el-Kâdî Ebû Muhammed el-Hasen İbn el-Huseyn İbn Râmîn el-İsterâbâdî, Ebû Bekr Muhammed İbn Muhammed İbn Mu'az İbni'l-Mukri, el-Muzaffer İbn 'Asım, Humeydu't-Tavîl ve Enes İbn Mâlik isnâdı ile Resûlullah'ın iki hadisini kaydeder:

SAHTE SAHÂBİLER

- ۱ - من كذب علي متعمدا فليتبوأ مقعده من النار . . .
۲ - طوبى لمن رآني وطوبى لمن رأى من رآني وطوبى لمن رأى من رأى من رآني . . .

el-Muzaffer hicrî 311 tarihinde Sâmerâ'dan Huvârizm'e geliyor ve orada Mektebe İbn Melkân ile görüştüğünü, o sırada 18 yaşında olduğunu ve onun kendisine naklettiği uzunca haberleri 'Ubeydullah İbn Ahmed İbn Yakup el-Mukri'in emânetine veriyor. ⁴⁴

Bundan sonra el-Muzaffer İbn 'Asım, kendisinin, Umeyye oğulları hilâfetinin sona erdiği, idarenin Abbas Oğulları'na geçtiği senede Kûfe'de doğduğunu, Horasan bölgesinde yetiştiğini, uzun ömürlülük ve aşırı yaşlılık sebebiyle dişlerinin üç defa döküldüğünü ve son zamanlarda yoksul düştüğünü ifade eder. ⁴⁵

el-Muzaffer'in Mektebe'den başka kendisine dayanarak hadis rivâyet ettiği bir şahıs daha ortaya çıkıyor: Humeydu't-Tavîl.

Adı Humeyd İbn Ebî Humeyd olan ve ellerinin uzunluğu sebebiyle daha çok Humeydu't-Tavîl diye tanınan bu zat, hicrî 68-142, milâdî 687-759 yılları arasında yaşamış bir tâbîdir. Mektebe'nin aksine o, güvenilir bir râvî olduğu için, sika olan hadiscileri konu alan müelliflerin hemen hemen tamamı eserlerinde ona yer vermişlerdir, ⁴⁶ el-Buharî (öl.256/869) ⁴⁷ ve Müslim (öl.261/874) ⁴⁸ gibi ileri gelen hadis otoriteleri sahîhlerini meydana getirirken onu da kaynak olarak almışlardır.

Şimdi Mektebe ile hicrî dördüncü asırda görüşerek ondan hadisler aldığını iddia eden el-Muzaffer kalkıyor tabiûn hadiscilerinden olan ve hicri 142 senesinde vefat eden Humeydu't-Tavîl ile Medine'de Hz.Peygamber'in kabri ile minberi arasında bizzat görüştüğünü ⁴⁹ ve onun kendisine yukarıda zikri geçen iki hadisi tahdis ettiğini iddia ediyor.

Böyle bir olayın gerçekleşmesi imkânsız olduğu gibi bunun bir sahtekârlık örneği olduğu da apaçık görünmektedir.

Nitekim el-Muzaffer'in sahâbe ile görüştüğünü iddia eden sahtekâr, yalancı ve büyük bir hadis uydurucusu olduğunda ricâl tenkidi konusunda eser yazan bütün hadisciler mütteliklerdir. ⁵⁰

Buna rağmen el-Muzaffer'in bu uydurma rivayetlerini yayan ve bunları daha sonrakilere nakleden daha önce adı geçenlerden başka kimselerde çıkmıştır: Ahmed İbn Ca'fer İbn Selem, Ebu'l-Huseyn İbnü'l-Bevvâb el-Mukri', 'Ömer İbn Sebnek; 'Abdu'l-'Azîz İbn 'Ali el-Ezci, Ömer İbn Muhammed İbn İbrahim el-Beceli; Ebu'l-Feth Muhammed

İbn 'Ubeydullah es-Sayrafî, 'Ubeydullah İbn Ahmed İbn Ya'kub el-Mukri' bunlardandır.

Sonuç olarak, Meklebe İbn Melkân el-Huvârizmî sahâbeden olmadığı halde, en son vefat eden sahâbî Ebu't-Tufeyl 'Âmir İbn Vâsile İbnu'l-Eska'dan uzun bir süre sonra ortaya çıkarak, Resûlullah ile görüştüğünü, kendisinin sahâbî olduğunu iddia eden ve Hz.Peygamber'den doğrudan bazı hadisleri rivâyete yeltenen sahte bir sahâbîdir.

DİPNOTLAR

1) İlk müslümanın kim olduğu hakkında ileri sürülen bazı küçük ihtilâfları şöyle te'lif etmek mümkündür: Erkeklerden Hz.Ebû Bekr, kadınlardan Hz.Hatice, çocuklardan Hz.Ali, mevâliden Zeyd İbn Hârise , kölelerden Bilâl el-Habeşî. İsmâ'il İbn Ömer İbn Kesîr, el- Bâ'isu'l -hasîs şerhu ihtisârî ulûm'l-hadîs , Mısır 1370/1951, s.189.

2) Ahmed İbn Ali İbn Hacer el-'Akslânî, Tehzîbu'l-tehzib, Hindistan 1326, VII, 257.

3) İbnu'l-Esîr, Ebu'l-Hasen 'Ali İbn Muhammed el-Cezerî, Üsdu'l-gâbe fî ma'rifeti's-Sahâbe, Kahire 1390 /1970, III, 145 nr. 2745. Krş.el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed İbn el-Huseyn, Delâilu'n-Nubuvve, Beyrut 1405/1985, VI, 501. "... Bu gün yeryüzünde Resûlullah'ı gören benden başka hiçbir kimse yoktur..."

عن ابي الطفيل، قال: " رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم وما على وجه الارض رجل رآه غيري."

Ebu'l-Huseyn Müslim İbnu'l-Haccâc, Sahîh, 43 Kitâbu'l-fedail 38 (IV, 1820-1821) Nr. 2340/99, Mısır 1955/1375.

4) Müslim, a.g.e., 44 fedâilu's-Sahâbe 53 (IV, 1966) nr. 2538/218; Ebû İsâ Muhammed İbn 'İsâ et-Tirmizî, Sünen, Hıms 1387/1967, 34 Ebvâbu'l-İften 64 (VII, 31-32) nr. 2251; Ahmed İbn Hanbel, Müsned, Beyrut 1389/1969, III, 305-306, 322, 345, 379,385.

5) Ahmed İbn Hanbel, a.g.e., I, 93.

"لايأتي على الناس مائة عام وعلى الارض نفس منفوسة ممن هوجي اليوم"

krş: Ahmed Hanbel , Kitabu Fedâili's-Sahâbe, Mekke 1403/1983, II, 721 nr.1235.

6) Müslim, a.g.e. 44 Fedâlu's-Sahâbe 53 (IV, 1967) nr. 2539/219 .

عن ابي سعيد قال: لما رجع النبي من تبوك، سأله عن الساعة فقال رسول الله لاتأتي مائة سنة علي الارض نفس منفوسة اليوم.

7) Ebû Bekr Abdu'r-Rezzak İbn Hemmâm es-San'ânî, el-Musannef, Beyrut 1392/1972, XI, 275-276 nr. 20534 (Bâbumietî senetî); Müslim, a.g.e., a.k. IV, 1965, nr. 2537/217.)

SAHTE SAHÂBİLER

krş.Tirmizî, Sünen, 34 Ebvâbu'l-Fiten 64 (VII, 32) nr.2252.

8) Ebû Muhammed el-Huseyn İbn Mes'ûd el-Ferrâ'el-Begavî, Şerhu's-sünne, Beyrut 1403/1983, II, 193.

9) İbn Hacer, Fethu'l-Bârî bi Şerhi'l-Buhârî, Mısır 1378/1959 II, 215

10) Abdur-Rezzâk es-San'ânî, a.g.e., a.y.; Müslim, a.g.e., a.y el-Begavî a.g.e., II, 192-193 nr. 352; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, II, 215.

Baki olan sadece Allah teâlâdır. Bütün canlılar fânidir. el-Buhârî'ye Hızır ve İlyas'ın hayatta olup olmadığı sorulduğunda O bu soruya şöyle cevap vermiştir! "Resûlullah, 100 sene sonra bu gün yeryüzünde yaşayanlardan hiç biri hayatta kalmayacaktır, buyurduğuna göre bu nasıl mümkün olur?" Aynı sorunun kendisine yöneltildiği diğer alimler ise, bunu "Ey Muhammed ! biz senden önce de dünyada hiçbir insanı ölümsüz kılmadık. Şimdi sen ölürsün de onlar baki mi kalacaklar?" 21 el-Enbiyâ 34 ayeti ile cevaplamışlardır. Bu konuda geniş bilgi için bakınız: İbn Kayyım el-Cevziyye, el-Menâru'l-Munif fi's-Sahîhi ve'd-da'if Beyrut 1390/1970, s.67-76.

11) Celâluddin Abdurrahmân İbn Ebî Bekr es-Suyûtî, Tedribu'r-râvî fi şerhi Takrîbi'n-Nevevî, Medîne 1392/1972, II, 228.

12) el-Beyhakî, a.g.e., VI, 502.

13) İbn Hacer, Tehzîbu't-tehzîb, VII, 257; es-Suyûtî, a.g.e., II, 229.

14) Muhammed İbn Ali eş-Şevkânî, el-Fevâidu'l-mecmu'a fi'l-ehâdisi'l-Mevdûa, Beyrut 1407/1987, s. 363-365.

15) I.Goldziher, Etudes Sur la Tradition Islamique, extraites du Tom II des Muhammedanische Studien, traduites par Léon Bercher, Paris 1952, s.209. (Çev: Prof.Dr.Mehmed S.Hatiboğlu henüz basılmadı.)

16) M.Tayyib Okıç, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler, İstanbul 1959, s.71-73.

17) Geniş bilgi için bkz. Ebû Bekr Ahmed İbn 'Alî el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Tarihu Bağdad, Beyrut ts. XI, 297-299; krş. Sahifetu'l-Esecc'an 'Alîyyi'l-Murtezâ, var. 128a-128b, Burada Ali İbn Ebî Talîb'in onun için üç defa tekrarettiği duası لا تخف عمرك الله şeklindedir.

18) İbn Hacer, Lisânu'l-Mizân, Beyrut 1390/1971, VI, 135, 139.

19) İbn Hacer, Lisân, IV, 136; krş.Ahmed İbn Muhammed el-Mekkarî et-Tlîmsânî, Nefhu't-tîb min gusni'l-Endelusi'r-ratîb, Beyrut 1388/1968, III, 11-12.

20) Sahifetu'l-Eşecc'an 'Alîyyi'l-Murtezâ, var. 128b.; İbn Hacer, Lisân, IV, 137.

21) Fuat Sezgin, Geschichte Des Arabischen Schrifttums, Leiden, E.J.BRILL 1967, I, 85. Süleymaniye Ktb. Şehid Ali Paşa bölümü nr. 539 da bulunan bu sahife aynı numara altındaki mecmua içinde ikinci sırada yer alan "Kitâbu'r-reddive'l-ferdi fi sahâfi'l-ahbâri ve nusahihâ'l-Menkületi'an Sevyidi'l-murselin.." başlığı altındaki sahifelerden altıncı sıra ve 128a-130a varakları arasında yer almakta ve tek isnad ile rivâyet edilen 20 hadisi ihtiva etmektedir.

22) et-Tekmil fi ma'rifeti's-sikât ve'd-du'afâ ve'l-mecâhil-Ricâlu'l-hadis sahasında

- yazılmış beş cildlik bir eser. Hayreddin ez-Zirikli, el-A'lâm, Beyrut, 1389/1969 I, 317-318.
- 23) Ebu'l-Fidâ İsmâ'il İbn 'Ömer İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-nihâye, Mısır 1390/1970, XI, 190. 'Osman İbn 'ul-Hattâb hakkında geniş bilgi edinmek için yukarıda geçen kaynaklardan başka bakınız: Ebu'l-Ferec Abdurrahman İbn 'Ali İbn Muhammed İbn 'ul-Cevzi, Kitâbu'd-du'afâ ve'l-Metrûkîn, Beyrut 1406/1986, II, 167-168; Ebû 'Abdillâh Muhammed İbn Ahmed İbn 'Osman ez-Zehebî, Mizânu'l-l'tidâl fi nakdi'r-ricâl, Mısır III, 33 nr. 5500; IV, 522 nr. 10173; ez-Zehebî, el-Muğni fi'd-du'afâ', Haleb 1391/1971, II, 425 nr.4016; Burhaneddin el-Halebî, el-Keşfu'l-Hasis 'ammen rumiye bi vad'r'l-hadis, Bağdad 1402, s.178, 284 nr.482; Aliyyu'l-Kârî el-Herevî, el-Masnû' fi ma'rifeti'l-hadis'i'l-mevzû, Haleb, 1389/1969, s.192, nr. 440.
- 24) I. Goldziher, a.g.e., s.209 P.170.
- 25) Bkz. 2. el-Bakara 143; 3 Âlu 'Imran 110; 48 el-Feth 18; 48 el-Feth 29. vs.
- 26) Sahâbenin Fazileti ile ilgili hadisleri toplu halde bir arada görebilmek için hadis kitaplarının ilgili bölümlerine bakılabilir. Bu konuda müstakil eserler de yazılmıştır. Msl. Bkz. Ebu Abdillâh Ahmed İbn Hanbel, Kitabu fedâili's-sahâbe (I-II), thk. ve nşr. Vasiyyullah İbn Muhammed Abbâs, Mekke 1403/1983. Bu konuda kitap yazan muellif ve eserleri için bkz. a.g.e., I, 17-20.
- 27) Bu konuda bkz. es-Seyyid Murtezâ el-'Askerî, Hamsûne ve mietu sahâbiyyin muhtelâk (I-II), Mensûrâtu Kulliyeti Usûli'd-din Bağdat I.cild 1389/1969, II. cild 1394/1974.
- 28) ez-Zehebî, Mizânu'l-l'tidâl, IV, 178-179.
- 29) el-Hatîbu'l-Bağdâdî, a.g.e., XIII, 128.
- 30) el-Hatîbu'l-Bağdâdî, a.g.e., a.y.
- 31) el-Hatîbu'l-Bağdâdî, a.g.e., a.y.
- 32) Ebû Ali Muh. İbn Raslan, İbn Hacer, el-İsabe, III, 503.
- 33) ez-Zehebî, Mizân, III, 12. nr. 5377.
- 34) ez-Zehebî, Mizân, I, 147 nr. 573; İbn Hacer, Lisân, I, 850.
- 35) ez-Zehebî, Mizân, IV, 178.
- 36) ez-Zehebî, Mizân, IV, 178.
- 37) ez-Zehebî, Mizân, IV, 179; Krş. İbn Hacer, Lisân, IV. 86.
- 38) İbn Hacer, Lisân, VI, 87.
- 39) İbn Hacer, el-İsâbe, VI, 379.
- 40) Bkz. ez-Zehebî, Mizân, IV, 178 nr. 8750; ez-Zehebî, el-Muğni, II, 675 nr. 6408; İbn Hacer, Lisân, VI, 86.nr. 308; İbn Hacer, el-İsâbe, VI, 379 nr. 8622; Burhâneddin el-Halebî a.g.e., s. 428-429. eş-Şevkânî, a.g.e., s. 363; Ebu'l-Hasen Ali İbn Muhammed İbn 'Arrâk, Ten-zihu's Şeri'ati'l-Merfû'a, Beyrut 1401/1981, I, 119 nr.365.
- 41) İbn 'ul-Esir, Usdu'l-gâbe, V, 257-258 nr.5076.
- 42) Bkz. İbn Hacer, Lisân, IV, 87 krş. a.g.e., VI, 54; krş. ez-Zehebî, Mizân IV, 131.
- 43) İbn Hacer, VI. 86.

SAHTE SAHABİLER

İhtiyarın Allahteâlâ katında dokunulmazlığına dair buna benzer başka hadisler de uydurulmuştur. Bkz. eş-Şevkânî, a.g.e., s.414-420.

44) el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, XIII, 127; krş. ez-Zehebî, Mizân, IV, 131; İbn Hacer el-İsâbe VI, 379; İbn Hacer, Lisân VI, 53-54. Her iki hadisin Hz. Peygamber'den sabit olduğuna dair başka senetler de vardır. Resulullah'a kasıtlı olarak yalan isnâd edenin cezası ile ilgili birinci hadis doksan dokuz sahabî tarafından rivayet edilmiş mütevatir bir hadistir. Bkz. Ebu'l-Feyz Muhammed Murtezâ el-Huseynî ez-Zebîdî, Le-katu'l-leâlî'l-mûtenâsıra fi'l-ehâdisi'l-mute-vâtira, Beyrut 1405/1985, s. 261-263. Sahabe ve Tabiündan sonra gelen ümmetin faziletleri konusundaki ikinci hadis için bkz. Ebû Abdillâh el-Hâkim en-Neysâburî, el-Müstedrek Beyrut tsz., IV, 86; Ebû Şucâ' Şireveyh İbn Şhredâr İbn Şireveyh ed-Deylemî, el-Fir-devs bime'sûri'l-hitâb, Beyrut 1406/1986, II, 445 nr. 3926; Nureddin Ali İbn Ebî Bekr el-Heysemî, Mecme'u'-Zevâid ve menbe'u'l-fevâid, Beyrut 1967, X, 20; İsmâ'il İbn Muhammed el-'Aclûnî, Keşfu'l-hafâ'..., Halep, tsz. II, 62-63.

45) el-Hatîbu'l-Bağdâdî, a.g.e., XIII, 128.

46) İbn Sa'd, et-Tabakâtu'l-kübra, Beyrut 1377/1958, VII, 252; Ebû Abdillâh Muhammed İbn İsmâ'il el-Buhârî, et-Târîhu's-sagîr, Beyrut 1406/1986, II, 68; Ahmed İbn Abdillâh İbn Salîh el-İclî, Târîhu's-sikât, Beyrut 1405/1984, s. 136 nr. 345; Muhammed İbn Hibbân el-Bustî, Kitâbu meşâhiri'ülemâ'l-emsâr, Kahire, 1379/1959, s. 93 nr. 684; ez-Zehebî, Tezkiretu'l-huffâz, Beyrut ts. I, 152 nr. 146; İbn Hacer, Tehzîb, III, 38-40 nr. 65; İbn Hacer, Takrîbu't-Tehzîb, Beyrut 1395/1975, I, 202 nr. 589.

47) Bkz. Ebû Nasr Ahmed İbn Muh. İbni'l-Huseyn el-Buhârî el-Kelâbâzî, Rîcâlu Sahîhi'l-Buhârî..., Beyrut 1407/1987, I, 186 nr. 225; M. Fuad Sezgin, Buhârî'nin Kaynakları Hakkında Araştırmalar, İstanbul 1956, s. 214, 222, 228, 261.

48) Ebû Bekr Ahmet İbn Ali İbn Mencuveyh el-Esbehânî, Rîcâlu Sahîhi Muslim, Beyrut 1407/1987, I, 161 nr. 321. Humeydu't-Tavîl'in Enes'-den rivayet ettiği hadisler "Sahifetu Humeydi't-Tavîl'an Enesin" adı altında toplanmıştır. Bkz. Süleymaniye Ktb. Şehid Ali Paşa Böl. nr. 539, var. 125a-125b. Yazma eser burada Kitâbu'r-reddi ve'l-ferdi fi sahâ ifi'l-ahbârî ve nusehihâ'l-menküle 'an şeyyidi'l-mürselîn, başlığı altında yer alan sahifelerden 4. sırayı teşkil etmektedir.

49) قال: "حدثني حميد الطويل بمدينة الرسول صلى الله عليه وسلم بين القبر والمنبر عن انس بن مالك".

50) Bkz. İbnu'l-Cevzî, a.g.e., III, 126 nr. 3349; ez-Zehebî, Mizân, IV, 131 nr. 8605; ez-Zehebî, el-Muğni, II, 663-664 nr. 6297; İbn Hacer, el-İsâbe, VI, 379; İbn Hacer, Lisân, VI, 53; Burhaneddin el-Halebî, a.g.e., s. 423-424 nr. 770; İbn 'Arrâk, a.g.e., I, 118 nr. 343.

51) el-Hatîbu'l-Bağdâdî, a.g.e., XIII, 127.

الملخص

ابو الطفيل عامر بن واثلة بن الأسقع هو آخر صحابي من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم ، ومات سنة مائة وعشر هجرية بمكة ويعتبر هذا التاريخ إنتهاء قرن الصحابة . و اشار رسول الله صلى الله عليه وسلم الى هذا التاريخ قبل ارتخاله بشهر وقال : وأقسم بالله ما على الارض من نفس منقوسة تأتي عليها مائة سنة . لا يقبل ادعاء من يقول : إنني رأيت رسول الله وإنني من أصحابه بعد هذا التاريخ . لأن قوله ليس مقبولاً . مع الرغم من كل هذا نرى اشخاصاً يزعمون أنهم من الصحابة من حين إلى حين بعد سنة مائة وأربعين هجرية ويسمى هؤلاء الأشخاص بالكذابين . وأسمائهم ما يأتي :

مكلبة بن ملكان الخوارزمي وجابر بن عبد الله بن جابر العقيلي
 وجعفر بن نسطور ومنصور بن خزامة وسرباتك الهندي وقيس بن تميم
 الطائي الكبلاني الأشج وجبير بن الحارث الأعرابي والربيع بن محمود
 المارديني وأبو الرضاء رثن بن نصر بن كربال وأبو الحسن بن نوفل
 السلمي الراعي وعمارة بن زياد وجهمة بن عوف الدوسي .
 وهؤلاء كذابون يضعون الأحاديث من رسول الله صلى الله عليه وسلم
 في الوقت نفسه ، ويبلغ عدد أكاذيب بعضهم مئات . ودونت هذه الموضوعات
 في صحائف تنسب اليهم .

الدكتور نوزاد عاشق